

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Նախադպրոցականի կարողունակությունների ձևավորման
հիմնահարցը

Հաստատություն՝ հ 136 մսուր-մանկապարտեզ

Տիզհրահանգիչ՝ Լիանա Մելիքյան

2023թ.

Բովանդակություն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
1.1. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇՉԻ ՎԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ.....	5
Գլուխ 2	
2.1. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	8
2.2. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՔՆԵՐԸ.....	12
ԳԼՈՒԽ 3	
3.1. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՎՈՂ ՊԱՎԱՆՋՆԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ.....	17
ԳԼՈՒԽ 4	
ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔ.....	20
ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ.....	25
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	26

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հասարակական կյանքի վերափոխումը, բնականաբար, որոշում է աճող սերնդին դաստիարակելու առաջնահերթություններն ըստ քաղաքական, տնտեսական, սոցիալ-մշակութային, ժողովրդագրական տեղաշարժերի: Աներկբա է, որ դաստիարակության և ուսուցման գործընթացներն անհրաժեշտ է անընդհատ կատարելագործել, քանի որ կյանքի պայմանները մշտապես ենթարկվում են փոփոխության: Վերոնշյալ գործընթացները, ինչ խոսք, անհրաժեշտ են անձի տարիքային բոլոր կենսափուլերում, սակայն այն առավել կարևոր է նախադպրոցական տարիքում, քանի որ անձի ձևավորումը սկսվում է հենց նախադպրոցական տարիքից:

Հենց դրանով էլ պայմանավորված է նախադպրոցական կարողունակությունների ձևավորման հիմնախնդրի արդիականությունը:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության բովանդակությունը ներառում է զարգացման հինգ ոլորտներ, որոնց զարգացման վերջնարդյունքներն ուղղված են կարողունակությունների ձևավորմանը: Իսկ ի՞նչ է կարողունակությունը:

Կարողունակություն ասելով հասկանում ենք գիտելիքների, հմտությունների, վերաբերմունքի և արժեքների համակարգ, որը թույլ է տալիս այս կամ այն ոլորտում հաջողությամբ լուծելու որոշակի խնդիրներ: Կարողունակությունը չի կարելի համարել վերջնականորեն ձևավորված արդյունք. շարունակական աշխատանքի արդյունքում որակները կարող են կատարելագործվել: Այդ որակների ձևավորումը սկսվում է նախադպրոցական տարիքից և շարունակվում է ողջ կյանքի ընթացքում: Յուրաքանչյուր մեթոդիկա իր ծրագրով և բովանդակությամբ, սահմանված վերջնարդյունքներով պետք է ծառայի այդ կարողունակությունների ձևավորմանը:

Սույն աշխատանքի արդիականությունը պայմանավորված է նաև նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշի ներդրման հետևանքով՝ նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ համապատասխան կարողունակությունների ձևավորման կարևորությամբ և անհրաժեշտությամբ:

ՀՀ կառավարությունը 2021թ. մայիսի 13-ին հաստատել է նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշիչը, որով սահմանվում են երեխայի զարգացման, կրթական

ծրագրերի բովանդակության պարտադիր նվազագույնը, երեխաների ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը և երեխաների ներկայացվող որակական պահանջները:

Չափորոշչի հիմքում նախադարձական տարիքի երեխաների կարողունակությունների վրա հիմնված մոտեցումն է: Այն ներառում է, մասնավորապես, ուսումնադաստիարակչական հիմնական բնագավառները, կրթական ծրագրի բաղադրիչները և դրանց սահմանման մանկավարժահոգեբանական սկզբունքները, երեխաների ուսումնական, խաղային բեռնվածության առավելագույն չափը կամ դրանց հարաբերակցությունը, երեխաների զարգացման ընթացքի և առաջադիմության մակարդակի դիտարկման ձևերը:

Նետագոտման նպատակն է վերհանել նախադարձական տարիքի երեխաների մոտ համապատասխան կարողունակությունների ձևավորման կարևորությունը և անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև մատնանշել վերջիններիս ձևավորման ուղիները:

Նետագոտման խնդիրներն են՝

1. ներկայացնել նախադարձական կրթության պետական չափորոշչի հիմնական դրույթները.

2. առանձնացնել նախադարձական տարիքի երեխաների ակնկալվող կարողունակությունները.

3. մատնանշել նախադարձական ուսումնական հաստատությունների ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող պահանջները՝ որպես նախադարձականների կարողունակությունների զարգացման նախապայման:

Գլուխ 1

1. ՆԱԽԱԴԱՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇՉԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը (այսուհետ՝ չափորոշիչ) հանրակրթության պետական կրթական չափորոշիչի բաղկացուցիչ մաս կազմող նորմատիվ իրավական ակտ է, որը սահմանում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների (ըստ տարիքային խմբերի) զարգացման կրթական ծրագրերի բովանդակությունը, նրանց ներկայացվող վերջնարդյունքները, ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը, նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության և զարգացման վերջնարդյունքի ապահովման հիմքերը:

Չափորոշիչի հիմքում նախադպրոցական տարիքի երեխաների կարողունակությունների վրա հիմնված մոտեցումն է:

Չափորոշիչը ներառում է՝

1. Ուսումնադաստիարակչական հիմնական բնագավառները, կրթական ծրագրի բաղադրիչները և դրանց սահմանման մանկավարժահոգեբանական սկզբունքները.

2. Երեխաների զարգացման ընթացքի և առաջադիմության մակարդակի դիտարկման ձևերը.

3. Երեխաների ուսումնական, խաղային բեռնվածության առավելագույն չափը կամ դրանց հարաբերակցությունը.

4. Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում ներառական և երեխայակենտրոն միջավայրի չափանիշները, որոնք հաստատում է կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմինը.

5. Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխայի անվտանգ միջավայրի և աղետներին պատրաստվածության չափանիշները:

Չափորոշիչը հանդիսանում է երեխայակենտրոն կրթության հիմքը. հնարավորություն է ընձեռում արձագանքելու երեխաների կարիքներին և հետաքրքրություններին, հարգելու յուրաքանչյուր երեխայի անձը, խթանելու համատեղ ուսումնառության գործընթացը:

Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչի իրականացումը նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների կողմից պարտադիր է՝ անկախ դրանց կազմակերպարավական ձևից և ենթակայությունից:

Ըստ չափորոշիչի, մշակվում են միջին և բարձրագույն մասնագիտական հաստատությունների նախադպրոցական ֆակուլտետների (բաժինների) ուսումնական ծրագրեր և վերապատրաստումների թեմատիկ պլաններ, ծնողական կրթության ծրագրեր:

Նախադպրոցական կրթության բովանդակությունը պայմանավորված է նախադպրոցական տարիքային բոլոր փուլերի զարգացման անհատական առանձնահատկություններով:

Նախադպրոցական կրթության բովանդակությունը կազմում են նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական ընդհանուր նպատակներին համապատասխան ընտրված՝ ընկալման, ըմբռնման ու յուրացման համար նախատեսված գիտելիքները, կարողությունները, հմտությունները և տարրական բարոյական արժեքային հարաբերությունները:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության բովանդակությունը հիմնականում ներառում է զարգացման հետևյալ ոլորտները՝

1. շարժողական ոլորտ,
2. խոսքի և հաղորդակցական ոլորտ,
3. հուզական, սոցիալ-անձնային ոլորտ,
4. իմացական ոլորտ,
5. ինքնասպասարկման, անվտանգության, առողջ ապրելակերպի ոլորտ:

Նախադպրոցական երեխաների համար սահմանված հինգ ոլորտների համար նախատեսվում են վերջնարդյունքներ, այսինքն՝ ինչ պետք է կարողանան անել և ինչ պիտի հասկանան վեց տարեկան երեխաները: Ըստ չափորոշիչի՝ վերջնարդյունքներն ուղղված են լինելու կարողունակությունների ձևավորմանը:

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում երեխայի զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներում ավելացել է նաև օրենքի գաղափարի և կարևորության հիմունքների հետ ծանոթացման ներառումը: Այսինքն՝ երեխան, բացի խոսքի, տրամաբանության, մտավոր, ֆիզիկական, գեղարվեստագեղագիտական զարգացման, բնագիտության հիմունքների ծանոթացման ներառումից պիտի որոշակի տեղեկություններ ունենա օրենքի մասին:

Հավելինք նաև, որ չափորոշչով տրված են նաև խմբասենյակների ձևավորման հիմնական պահանջները, թե ինչ սարքավորումներ և խաղալիքներ ու նյութեր պետք է ապահովվեն երեխայի համակողմանի և ներդաշնակ զարգացման

համար:Նախադարձական ուսումնական հաստատություններում կիրառվող սարքերը, սարքավորումները, խաղալիքներն ու նյութերը պետք է համապատասխանեն երեխայի տարիքին և սահմանված առողջապահական նորմերին:

ԳԼՈՒԽ 2

2.1 ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՆԱՆԵՐԻ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կարողունակությունները նախադարձական տարիքի երեխաների կողմից ուսումնառության և դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, հմտությունների, արժեքների և դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձևեր են: Նախադարձական տարիքի երեխաների կարողունակությունները ձևավորվում են ուսուցման և դաստիարակության կազմակերպման միջոցով:

Նախադարձական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական վերջնարդյունքները նկարագրում են, թե՛ ինչ պիտի իմանա, կարողանա անել և հասկանա վեց տարեկան երեխան: Վերջնարդյունքներն ուղղված են կարողունակությունների ձևավորմանը:

Սահմանված հինգ՝ շարժողական, խոսքի և հաղորդակցման, հուզական և սոցիալ-անձնային, իմացական, ինքնասպասարկման և անվտանգության ու առողջ ապրելակերպի ոլորտներում, երեխաները պետք է տիրապետեն 9 կարողունակությունների՝

- 1. լեզվական և հաղորդակցական,**
- 2. ճանաչողական և մտտիվացիոն,**
- 3. ինքնաճանաչողական և սոցիալական,**
- 4. ժողովրդավարական և քաղաքացիական,**
- 5. թվային և մեդիա,**
- 6. մշակութային,**
- 7. մաթեմատիկական և տեխնիկական,**
- 8. տնտեսական,**
- 9. ֆիզիկական և առողջ ապրելակերպի:**

Այժմ անդրադառնանք դրանցից յուրաքանչյուրին առանձին-առանձին:

1) Լեզվական և հաղորդակցական կարողունակություն.

Երեխան տիրապետում է գրական հայերենին, հաղորդակցվում տարբեր իրավիճակներում, դրսևորում խոսքային և ոչ խոսքային ակտիվություն՝ մասնակցություն ունենալով հասարակական կյանքին: Ընդունակ է ճանաչել բանավոր ներկայացվող երևույթները, ըմբռնել, նկարագրել, մեկնաբանել դրանք, ներկայացնել բացատրություններ:

Երեխան ունակ է կողմնորոշվել լեզվական միավորներում՝ հնչյուն, բառ, նախադասություն, ունի տարրական պատկերացումներ վանկի, հնչյունի և տառի մասին, ինքնուրույն ձևակերպում է սեփական մտքերը՝ ազատ և կապակցված արտահայտելով կարծիք, վերաբերմունք որևէ երևույթի մասին: Այլ մարդկանց հետ հաղորդակցության մեջ պատկերացնում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը և մեծահասակների օգնությամբ կիրառում դրանք:

2) Ճանաչողական և մտտիվացիոն կարողունակություն.

Երեխան, իր տարիքին համապատասխան, ընդունակ է պատճառահետևանքային կապեր տեսնել երևույթների, իրադարձությունների միջև, ճանաչել առարկաների և օբյեկտների կապերը, հարաբերությունները, նոր խնդիրներ լուծել: Դրսևորում է ակտիվություն, հետաքրքրասիրություն, ճանաչողական հետաքրքրություն աշխարհի, առարկաների և երևույթների, ինչպես նաև հարաբերությունների կառուցման հանդեպ: Երեխան հաճույքով (ակտիվ) ներգրավվում է գործունեության տարբեր ձևերի, մտավոր տարբեր գործողությունների, նոր բացահայտումների մեջ:

3) Ինքնաճանաչողական և սոցիալական կարողունակություն.

Երեխան ճանաչում է իր արտաքին առանձնահատկությունները, ձեռք է բերում սեռադերային պատկերացումներ: Երեխան ունի պատկերացում սեփական հնարավորությունների մասին, վստահություն սեփական ուժերի և կարողությունների հանդեպ: Ընդունակ է ինքնակազմակերպվելու, դրսևորում է ինքնուրույնություն և ինքնասպասարկման հմտություններ: Գործողություններում դրսևորում է նպատակաուղղվածություն և կենտրոնացվածություն: Երեխան ճանաչում է սեփական և այլոց հույզերը, կարողանում է կառավարել սեփական հույզերը: Ճանաչում է մեծահասակների և հասակակիցների փոխհարաբերություններում սահմանված վարքային կանոնները և դրսևորում է սոցիալապես ընդունված նորմերին համապատասխան վարք: Շփման մեջ նախաձեռնող և կառուցողական է, դրսևորում է ընկերակցելու, համագործակցելու հմտություններ:

4) Ժողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակություն.

Նախադարձական տարիքում երեխան տիրապետում է սոցիալական արդարության պարզագույն կանոններին. դրսևորում է հարգանք և հոգատարություն շրջապատի հանդեպ, գնահատում է արարքների բարոյական ուղղվածությունը: Ճանաչում է հայրենիքը, Հայաստանի խորհրդանիշները (դրոշ, զինանշան, օրհներգ), դրսևորում է սեր և

նվիրվածություն հայրենի երկրի հանդեպ: Ունի տարրական պատկերացումներ սեփական իրավունքների ու պարտականությունների մասին:

5) թվային և մեդիա կարողունակություն.

Երեխան ունի տարրական պատկերացումներ մեդիայի վերաբերյալ, կողմնորոշվում է մեդիա բազմազանության մեջ, մեծահասակի աջակցությամբ գնահատում է ներկայացված տեղեկատվությունը, այն համադրում սեփական պատկերացումներին՝ դրսևորելով քննադատական և ընտրողական մոտեցում: Երեխան կարողանում է օգտվել մեդիա տարրական գործիքներից՝ միևնույն ժամանակ հասկանալով դրանց կիրառման հնարավոր վտանգները և այդ հարցում սեփական պատասխանատվությունը: Երեխան դրսևորում է առարկաների, երևույթների մոդելավորման և ստեղծագործական կարողություններ, տարբերում է իրական և վիրտուալ աշխարհները, հասկանում դրանց տարբերությունները:

6) մշակութային կարողունակություն.

Երեխան կարողանում է գնահատել գեղեցիկը, ճանաչում և վերլուծում է հանրահայտ հայ և արտասահմանյան մանկագիրների գեղարվեստական ստեղծագործությունները, ճանաչում է ազգային և համաշխարհային մշակութային նմուշների ինքնատիպությունը: Դրսևորում է ընդգծված հետաքրքրություն գեղարվեստական գործունեության հանդեպ, ունակ է երաժշտության, կերպարվեստային գործունեության տարբեր տեսակների, ազգային տոների ու ավանդույթների միջոցով արտահայտելու սեփական հույզները, զգացմունքներն ու տպավորությունները:

7) մաթեմատիկական և տեխնիկական կարողունակություն.

Երեխան կարողանում է կատարել պարզ մաթեմատիկական գործողություններ, համեմատում, հետազոտում է առարկաները և երևույթները, գտնում է տարբեր խնդիրների լուծումներ, ճանաչում է թվանշանները, տիրապետում է նախաթվային և թվային հասկացություններին. երեխան կարողանում է որոշել առարկաների քանակը, համեմատել դրանք ըստ մեծության, չափի, ձևի և գույնի, տարբերակել մասը և ամբողջը, ներկաչափական պատկերներն ըստ հատկանիշների: Կարողանում է առարկաները տարբերակել նաև ըստ նյութի: Յուզաբերում է հետաքրքրություն սարքավորումների հանդեպ, կարողանում է ծանոթ տեխնիկական հանգույցներից կառուցել նոր համադրություններ:

8) տնտեսական կարողունակություն.

Երեխան կարողանում է համարժեք ճանաչել և վերլուծել մեծերի աշխատանքը և դրանից ստացված արդյունքները: Գիտի տարբեր մասնագիտությունների անվանումներ և

դրանց առանձնահատկությունները: Յուզաբերում է տնտեսական պարզ հասկացությունների իմացություն, գիտի իր հետ առնչվող առարկաների ձեռքբերման եղանակները, կիրառում է տնտեսական պարզ բառապաշար: Երեխան հասկանում է շրջապատող աշխարհի և բնության երևույթների միասնականությունն ու փոխկապակցվածությունը: Ճանաչում է բնության երևույթները, գիտի բնության առանձին երևույթների վտանգների, դրանցից պաշտպանվելու մասին, անվտանգ վարքագիծ է դրսևորում բնության առանձին երևույթների՝ կայծակի, ամպրոպի, կարկուտի, անձրևի, մառախուղի ժամանակ: Ունի տարրական պատկերացումներ շրջակա միջավայրի և դրա պահպանման վերաբերյալ: Կարողանում է նկարագրել մարդու և տնտեսության ազդեցությունը բնության վրա: Նասկանում է շրջակա միջավայրի պահպանման գործում սեփական դերը, նշանակությունը և մասնակցում է այդ գործընթացում:

9) Ֆիզիկական կուլտուրայի կարողունակություն.

Երեխան պատկերացում ունի ֆիզիկական վարժությունների առողջարարական նշանակության, առողջ սննդի, առողջ ապրելակերպի վարման հիմնական կանոնների՝ օրգանիզմի կոփման, օրվա ռեժիմի, հիգիենիկ կանոնների, ճիշտ կեցվածքի պահպանման մասին: Ընկալում է ֆիզիկական վարժությունների ճիշտ կատարման ձևը, ճանաչում և տարբերում է ամառային և ձմեռային մարզաձևերը: Ընդհանուր պատկերացում ունի շարժողական ընդունակությունների, տարածված մարզաձևերի, մարզագույքի, սպորտային հանդերձանքի մասին, ճանաչում է հայ և այլազգի անվանի մարզիկներին: Երեխան ընդունակ է ճիշտ կատարելու մարմնամարզական, ասլետիկական վարժություններ, տարաբնույթ շարժողական գործողություններ շարժախաղերում, մարզախաղերում, շարժողական ակտիվության այլ ձևերում: Դրսևորում է անհրաժեշտ ֆիզիկական պատրաստվածություն և պահպանում է առողջ ապրելակերպի վարման կանոնները: Երեխան ինքնուրույն կատարում է նմանողական շարժումներ, ընդհանուր զարգացող վարժություններ՝ առանձին, զույգերով, մարզագույքով: Վարժությունների կատարման ընթացքում, շարժախաղերում, թիմային խաղերում դրսևորում է ինքնուրույնություն, կարգապահություն, կամք, պատասխանատվություն, համագործակցություն, վճռականություն, փոխօգնություն, ընկերասիրություն, նախաձեռնողականություն:

2.2 ՆԱԽԱԴԱՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՆԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Նախադարձական երեխաների համար սահմանված հինգ ոլորտների համար նախատեսվում են վերջնարդյունքներ:

Խոսքի և հաղորդակցական ոլորտում նախադարձականի (ավագ խումբ՝5-6 տարեկան) վերջնարդյունքներն են.

1. դրսևորում է խոսքային և ոչ խոսքային ակտիվություն,
2. հաղորդակցվում է տարբեր իրավիճակներում,
3. ունակ է կողմնորոշվել լեզվական միավորներում (հնչյուն, բառ, նախադասություն),
4. ինքնուրույն ձևակերպում է սեփական մտքերը,
5. տիրապետում է գրական հայերենին:

Իմացական ոլորտում նախադարձական տարիքի (ավագ խումբ՝5-6 տարեկան) երեխաների զարգացման և կրթական վերջնարդյունքներն են.

- երեխան վերլուծում է երևույթների պատճառահետևանքային կապերը, ներկայացնում է իր պատկերացումներն ու վերաբերմունքը,
  - նկարագրում և մեկնաբանում է շրջապատող միջավայրում ընթացող երևույթները, սեփական որոշումներն ու գործողությունները,
  - առաջադրանքներ կատարելիս դրսևորում է ճանաչողական հետաքրքրություն և ստեղծագործականություն,
  - մոդելավորում է առարկաները, հեքիաթի հերոսներին, բնության երևույթները պայմանական նշաններով, առանձին պատկերներով, տարբերում է ճանապարհային երթևեկության պարզ նշանները,
  - ունի պատկերացումներ տնտեսական պարզ հասկացությունների, ազգային և այլ ազգերի մշակութային առանձնահատկությունների, հայրենի երկրի մասին,
  - դրսևորում է քննադատական վերաբերմունք ներկայացվող նյութի նկատմամբ:
- Հուզական, սոցիալ-անձնային ոլորտում նախադարձականի (ավագ խումբ՝5-6 տարեկան) զարգացման և կրթական վերջնարդյունքներն են.
- երեխան արտահայտում է իր հույզերն ու զգացմունքները բառերով և հաղորդակցման ոչ բառային ձևերով,

- տարբերակում և վերլուծում է իր ցանկություններն ու նախասիրությունները, կարողանում է ընտրել, հիմնավորել և բարձրաձայնել ընտրությունը,

- հասկանում և ընդունում է ընկերների հույզերն ու զգացմունքները, ցանկություններն ու նախասիրությունները,

- հարաբերություններում դրսևորում է սոցիալական զգացմունքներ, վերահսկում և կառավարում է իր հուզականությունը, կարողանում է հուզական մակարդակում կանխատեսել գործունեության արդյունքները,

- կառուցում է փոխվստահելի, գործընկերային հարաբերություններ, մեծահասակների և հասակակիցների հետ, պահպանում է բարեկարքության կանոնները,

- հասակակիցների հետ համատեղ գործունեության ընթացքում դրսևորում է ապրումակցման, համագործակցության և ինքնակառավարման հմտություններ,

- ընկերների հետ հարաբերություններում դրսևորում է բարոյականային հատկություններ և ինքնազնահատման տարրական հմտություններ,

- դրսևորում է սեր և նվիրվածություն հայրենի երկրի հանդեպ:

Ինքնասպասարկման, անվտանգության, առողջ ապրելակերպի ոլորտում նախադարձական տարիքի (ավագ խումբ՝ 5-6 տարեկան) երեխաների զարգացման վերջնարդյունքներն են.

- երեխան դրսևորում է ինքնասպասարկման հմտություններ, ինքնուրույն պահպանում է անձնական հիգիենայի կանոնները,

- ընտրում է հագուստի, սանրվածքի իր տարբերակը,

- ունի տարրական պատկերացումներ առողջ սննդակարգի, հանգստի վերաբերյալ

- դրսևորում է ֆիզիկական ակտիվության կարողություններ, ներկայացնում է առողջության և կյանքի համար հնարավոր վտանգները, դրանց հաղթահարման ուղիներն ու միջոցները,

- ունի տարրական գիտելիքներ աղետների և դրանց հետևանքների մասին,

- հետևում է երթևեկության հիմնական կանոններին,

- ունի տարրական գիտելիքներ վնասակար սովորությունների հետևանքների մասին,

- բացատրում է շրջակա միջավայրին խնամքով վերաբերվելու անհրաժեշտությունը,

- հիմնավորում է տանը, միջավայրում, փողոցում անվտանգության կանոններին հետևելու անհրաժեշտությունը:

Շարժողական ոլորտում նախադպրոցականի (ավագ խմբի՝5-6 տարեկան) զարգացման և կրթական վերջնարդյունքներն են.

- Երեխան պատկերացում ունի ֆիզիկական վարժությունների, առողջարարական նշանակության, առողջ սննդի, առողջ ապրելակերպի կանոններին՝ ռեժիմ, կոփում, հիգիենա և ճիշտ կենցվածք,

- Ընկալում է ֆիզիկական վարժությունների ճիշտ կատարման ձևը,

- Ճանաչում և տարբերում է ամառային և ձմեռային մարզաձևերը,

- Ընդհանուր պատկերացում ունի շարժողական ընդունակությունների տարածված մարզաձևերի, մարզագույքի, սպորտային հանդերձանքի մասին,

- Ճանաչում է հայ և այլազգի անվանի մարզիկներին,

- Ընդունակ է ճիշտ կատարելու մարմնամարզական,աթլետիկական վարժություններ, տարաբնույթ շարժողական գործողություններ՝ շարժախաղերում, մարզախաղերում և այլն,

- Դրսևորում է անհրաժեշտ ֆիզիկական պատրաստվածություն և պահպանում առողջ ապրելակերպի վարման կանոնները,

- Ինքնուրույն կատարում է նմանողական շարժումներ, ընդհանուր զարգացնող վարժություններ՝ առանձին, զույգերով, մարզագույքով,

- Վարժությունների կատարման ընթացքում, շարժախաղերում, թիմային խաղերում դրսևորում է ինքնուրույնություն, կարգապահություն, կամք, պատասխանատվություն, համագործակցություն:

Այժմ ներկայացնենք ավագ ն/դ–ի շարժողական ոլորտի խոշոր շարժումների վերջնարդյունքները աղյուսակով:

Չափորոշիչ	Ցուցիչ
<p><i>Երեխան քայլելիս, վազելիս, սողանցելիս, չորնըթաթ շարժվելիս, ցատկելիս և մագլցելիս դրսևորում է կոորդինացիայի, հավասարակշռության և վերահսկողության ամ:</i></p>	<p>1.1 Քայլում է կից քայլերով՝ առաջ և ետ, փակ աչքերով:</p>
	<p>1.2.Քայլում է 30 աստիճան թեք հարթության վրայով վերև, ներքև:</p>

	1.3.Ուղիղ դժով գլորում է օղակը և վազրով հասնում նրան:
	1.4.Կարողանում է պտտել օղակը:
	1.5.Վազում է 10մ` 2-3 անգամ ընդմիջումներով:
	1.6 Սողում է 10մ ոչ պակաս:
	1.7.Սողում է օձաձև, կարողանում է շրջանցել առարկաները կամ անցնել դրանց միջով:
	1.8.Սողում է առարկաների տակով:
	1.9.Չորնքթաթ շարժվում է` գլխով գլորելով փշովի գնդակը:
	1.10.Տնդում կանգնած ցատկում` ձգտելով հասնել առարկային, որն իր վեր պարզած ձեռքից 25-30 սմ բարձրության վրա է գտնվում:
	1.11.Զույգ ոտքով ցատկում է`հաղթահարելով 25-30 սմ բարձրության առարկաներ:
	1.12.Ցատկում է առաջ, հետ, աջ, ձախ, մի ոտքով, երկու ոտքով, վեր ու վար:
	1.13.Մագլցում է ուղղահայաց մարմնամարզական պատով, ճոպանով:
	1.14.Երկանիվ հեծանիվ է վարում:
	1.15.Բակում մասնակցում է տարբեր շարժախաղերի և մրցախաղերի:
<i>Երեխան գնդակին հարվածելու, գնդակը բռնելու, նետելու ժամանակ դրսևորում է շարժումների կոորդինացիոն կարողությունների աճ:</i>	2.1.Գնդակը մեկ ձեռքով հարվածում է հատակին և բռնում` հերթափոխելով աջ և ձախ ձեռքերը:
	2.2.Մի քանի անգամ հաջորդաբար գնդակով հարվածում է գնդակին:
	2.3.Ձեռքերով բռնում է իրեն նետված գնդակը:

	2.4. Գնդակը նետում է ճիշտ ուղղությամբ:
	2.5. Դիպուկ հարվածում է շարժվող գնդակին:
	2.6. Ձեռքով նետում է գնդակը, հետո ոտքով հարվածում:

Ահա և բոլոր վերջնարդյունքները:

Իսկ նախադարձական տարիքի երեխաների զարգացման ընթացքի գնահատումն իրականացվում է դաստիարակների կողմից շարունակական դիտարկման, փաստագրման և անհատական թղթապանակների վարման միջոցով:

Գլուխ 3

3.1. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՅՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ

Նախադարձականների կարողունակությունների զարգացման գործում կարևոր նախապայման է նախադարձական ուսումնական հաստատությունների ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող պահանջները: Այժմ ներկայացնենք այդ պահանջներն ըստ տարիքային խմբերի:

Նախադարձական ուսումնական հաստատությունում **մինչև 1 տարեկան** երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են՝ (զարգացնող միջավայր, անվտանգության ապահովում, առողջության պահպանում)

Խմբասենյակի տարածքում առկա են մանեթներ կամ այլ սարքավորումներ, որոնք ապահովում են երեխաների անվտանգությունը, փափուկ հատակ՝ չորնքթաթ շարժվող երեխաների համար, սարքավորումներ, միջոցներ՝ երեխաների նստակյաց խաղերի համար, գունեղ նկարներ, խաղալիքներ՝ ինքնուրույն և մեծերի հետ գործունեության ընթացքում կիրառելու համար, երեխաների ձեռքի շարժումներն ու գործողությունները խթանող խաղալիքներ և պարագաներ, պլոստիլային խաղալիքներ (մանկական կահույք, սպասք, տիկնիկներ, մեքենաներ, կենդանիներ և այլն), մանկական երաժշտական գործիքներ, ձայնային հնչեղության քաղալիքներ, նկարագարող, կտորից գրքեր, գունավոր մատիտներ, նվագարկիչ, ձայնարկիչ, այլ տեխնիկական միջոցներ:

Նախադարձական ուսումնական հաստատությունում **1-ից մինչև 3 տարեկան** երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են՝

Խմբասենյակում առկա են խաղային պարագաներ երեխաների ճանաչողական զարգացման համար՝ խճանկար, «մատրյոշկա» տիկնիկներ, բուրգ, երկրաչափական տարբեր անցքերով աղյուսիկներ, բազմագույն խորանարդիկներ, գնդակներ, փոքրիկ մեքենաներ, գրքեր գունեղ նկարներով, պլոստիլային խաղերի համար նյութեր, տիկնիկներ, տարբեր չափերի կենդանիներ, տիկնիկների հագուստ, խաղալիք կահույք, տարբեր ձևերի և գույների կառուցողական նյութեր, խաղալիք-հեռախոսներ, խորանարդիկներ, փայտիկներ և այլն: Առկա են խաղային նյութեր և սարքավորումներ՝ երեխաների երաժշտական ունակությունների զարգացման համար, առկա են նյութեր և սարքավորումներ երեխաների

ստեղծագործական գործունեության համար. ալբոմներ, թղթեր, վրձիններ, մատիտներ, ֆլումաստերներ, պլաստիլին և այլն: Բոլոր խաղալիքները, նյութերը երեխաների համար հասանելի են: Խմբասենյակում առկա են դիդակտիկ նյութեր՝ երեխաների զգայարանների, մանր մկանների համակարգի և սյուժետային խաղերի զարգացման համար: Խմբասենյակում և դրանից դուրս ստեղծված են պայմաններ շարժունակության խանգարումներ ունեցող երեխաների համար. հարմարեցված աթոռ սեղանով, կանգնակ, սայլակ, քայլակ, տարբեր չափսերի բարձեր, աթոռակներ նստելու ճիշտ դիրք ապահովելու համար, հարմարեցված սպասք (սպասքի ադապտացիաներ), հարմարեցված գրենական պիտույքներ:

Նախադարձական ուսումնական հաստատությունում *3-ից մինչև 6 տարեկան* երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են՝

Հաստատությունում առկա են՝ սարքավորումներ և դիդակտիկ միջոցներ երեխաների համակողմանի զարգացման համար, տեսալսողական միջոցներ, ալբոմներ, գեղարվեստական գրականություն և այլ նյութեր երեխաների տպավորությունները հարստացնելու համար: Խմբասենյակում առկա են՝ դիդակտիկ խաղեր (լոտո, դոմինո, նկարների հավաքածուներ), տարբեր սյուժետային խաղային հավաքածուներ, լեզուներ և խաղալիքներ՝ տարաբնույթ գործունեության ժամանակ երեխաների զարգացման համար, խաղեր երեխաների ինտելեկտուալ զարգացման համար (դոմինո, շաշկի, շախմատ և այլն), խաղալիքներ և սարքավորումներ սենսորային զարգացման համար, դիտողական, նկարագրող նյութեր, պայմաններ երեխաների անհատական և համատեղ ակտիվության դրսևորման համար: Ստեղծված են պայմաններ երեխաների գեղարվեստագեղագիտական զարգացման և թատերական գործունեության զարգացման համար: Առկա են թատերական բեմականացումների համար ատրիբուտներ: Ստեղծված են պայմաններ երեխաների երաժշտական գործունեության համար, առկա է երաժշտական դահլիճ, երաժշտական գործիքներ, նվագարաններ և երաժշտադիդակտիկ խաղեր՝ տեղադրված համապատասխան զարգացման կենտրոնում: Հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների կառուցողական գործունեության զարգացման համար: Առկա են մանր (սեղանային) և խոշոր (հատակի) կառուցողական նյութեր, տարբեր տիպի կոնստրուկտորներ, մոզաիկաներ, կտրվածքներով նկարներ, բնական նյութեր՝ տեղադրված համապատասխան զարգացման կենտրոնում: Հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների էկոլոգիական կրթության համար. կան դիտողական պարագաներ, բնական նյութեր, բնության երևույթները նկարագրող պաստառներ: Հաստատությունում առկա են կանաչապատման անկյուններ

(սենյակային բույսեր), ստեղծված են պայմաններ բույսերի խնամքի և աճեցման համար (այգի, բանջարանոց, ծաղկանոց և այլն): Հաստատությունում առկա է պետական խորհրդանիշների անկյուն (դրոշ, զինանշան, օրհներգ): Խմբասենյակում առկա են երթևեկության կանոններին ծանոթացնող դիդակտիկ խաղեր և խաղալիքներ, բազում ստեղծված են պայմաններ երթևեկության կանոնները կիրառելու համար: Հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների ֆիզիկական զարգացման համար. առկա է մարզադահլիճ, դեկորատիվ կամ իսկական լողավազան, ֆիզիկական ակտիվության համար անհրաժեշտ սարքավորումներ, մարզական գույք:

Այսպիսով, առկա է այն ամենը ինչ անհրաժեշտ է երեխայի համակողմանի և ներդաշնակ զարգացման համար:

ԳԼՈՒԽ 4

Պարապմունք

Պարապմունքի խնդիրները:

1.Սովորեցնել ընդհանուր զարգացմանը նպաստող վարժություններ (գնդակներով):

2.Ամրապնդել լայն քայլերով քայլքը, մշակել ճարպկություն,զարգացնել աչքաչափ:

Անհրաժեշտ պարագաներ:Երեխաների թվով միջին չափսի գնդակներ, 2-3 օղակներ:

Ներգրավիչ մաս: Շարվել միասյուն, քայլել լայն քայլերով՝ ոտքերը վեր բարձրացնելով, ինչպես ձիեր, դաստիարակի հրահանգով վերցնել գնդակները և կազմել 3-4 շրջան:

Հիմնական մաս: Գնդակով վարժություններ.

Վարժ.1:ԵՒ՝ ոտքերը կողմ գատած, ոտնաթաթերը իրար զուգահեռ, ձեռքերը ցած՝ գնդակը զույգ ձեռքով բռնած:1 հաշվին ձեռքերը բարձրացնել վեր, նայել գնդակին, 2 հաշվին ձեռքերն իջեցնել, ընդունել ելման դրություն(կրկն.8-10անգ.):

Վարժ.2:ԵՒ՝ նույնը, գնդակը աջ ձեռքում:1 հաշվին գնդակը հարվածել հատակին, բռնել զույգ ձեռքով (8-10անգամ անընդմեջ):Նույնը կատարել ձախ ձեռքով:

Վարժ.3: ԵՒ՝ ոտքերն ուսերի լայնությամբ բացված, գնդակը՝ ձեռքերում:1 հաշվին իրանով դառնալ դեպի աջ, գնդակը բարձրացնել վեր, 2-ին ընդունել ելման դրություն: Նույնը կատարել դեպի ձախ (կրկն.6-8անգ.):

Վարժ.4: Իրանի առաջ թեքում

Ձեռքերի ելման դրությունը նույնը, ոտքերն ուսերի լայնությամբ բացված, ոտնաթաթերը միմյանց զուգահեռ:1 հաշվին իրանը թեքել առաջ, գնդակը հասցնել հատակին, 2 հաշվին ուղղվել, ընդունել ելման դրություն (կրկն.6անգ.):

Վարժ.5: ԵՒ՝ կքանիստ

ԵՒ՝ հիմնական կանգ, գնդակը ձեռքերով բռնած:1 հաշվին կատարել կքանիստ, ծնկները կողմ տանել, ձեռքերը գնդակի հետ միասին բարձրացնել առաջ, 2 հաշվին ընդունել ելման դրություն (կրկն.6-8անգ.):

Հիմնական մաս: Աջ և ձախ ձեռքերով նետել գնդակը հատակին ամրացված օղակի մեջ (հեռ.3-4մ): Զույգ ոտքով ցատկելով շարժվել առաջ՝ 4-5 մետր: Խաղալ «Ով շուտ կանցնի օղակի միջով» շարժախաղը:

Եզրափակիչ մաս: Հանգիստ քայլք միմյանց հետևից:

Եզրակացություն

Այսպիսով, չափորոշիչը հանդիսանում է երեխայակենտրոն կրթության հիմքը և երեխաների կարիքներին ու հետաքրքրություններին արձագանքելու, յուրաքանչյուր երեխայի անձը հարգելու, համատեղ ուսումնառության գործընթացը խթանելու հնարավորություն է ընձեռում:

Նախադպրոցական կրթության չափորաշի համաձայն նախադպրոցական կրթությունը դիտարկվում է հանրակրթության նախնական աստիճան և նպատակ ունի ապահովել նախադպրոցական կրթության համակարգից երեխայի սահուն անցումը հանրակրթության:

Նտագոտման արդյունքում պարզ դարձավ, որ չափորոշով սահմանված 9 կարողունակությունների ձևավորումն ու զարգացումը չափազանց կարևոր է նախադպրոցական տարիքի երեխաների համար:

Բայց պետք է նշել, որ կրթադաստիարակչական համալիր ծրագրում առանձնահատուկ դերը պատկանում է ֆիզիկական դաստիարակությանը, ինչը կառուցվում է նախադպրոցականի տարիքային, անհատական և հոգեֆիզիոլոգիական առանձնահատկությունների հիման վրա:

Նաճախելով դպրոց՝ երեխաները պետք է ունենան շարժողական կարողությունների որոշակի պաշար: Նտևաբար, մանկապարտեզից դպրոց սահուն անցումը չի կարող կատարվել առանց նախադպրոցականի կարողունակությունների ձևավորման և զարգացման:

Առաջարկություններ: Ինչ վերաբերվում է իմ առաջարկությանը, նա կնախընտրեմ, որ մեզ մոտ էլ ն/դ կրթություն հիմքում առաջին տեղում լինեն յուրահատուկ արժեքներն ու գաղափարախոսությունը, ինչպես և ճապոնիայում:

Այնտեղ «մինչև 5 տարեկան երեխաներին վերաբերվում են որպես արքաների» և շնչող դրվում է երեխայի սոցիալականացման, նոր միջավայրին արագ հարմարվելու (մանկապարտեզում ձևավորվում են խմբակներ և ամեն խմբակում երեխան մնում է 6 ամիս), բնավորության ձևավորման և իր երկրին արժանի քաղաքացի դաստիարակելու վրա:

Իմ կարծիքով երեխաներն ավելի ազատ են, քան մեզ մոտ: Պարապմունքները շատ անհրաժեշտ են, բայց ըստ իս, ոչ ժամային նման ծանրաբեռնվածությամբ և ճշտապահությամբ:

Իմ կարծիքով, այդ պատասխանատվությունը կարող է կրել դպրոցը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Ֆիզկուլտուրայի պարապմունքները մանկապարտեզի ավագ խմբում 5-6 տարեկաններ» - Երևան 2008թ./Ռ. Առաքելյան/:
2. «Նոգեքանություն» - Երևան 2002 /Ս. Արզումանյան/:
3. «Ն/դ կրթադաստիարակչական համալիր ծրագիր» - Երևան 2007:
4. «Նախադարոցական կրթության մասին» ՆՏ օրենք:
5. «Նախադարոցական մանկավարժություն» - Երևան 2008թ. /Ս. Մարության, Ա. Դավլաբյան/:
6. «Ուսումնական ձեռնարկ մանկապարտեզի համարին - Երևան 2010թ. /Տ. Միտոյան, Լ. Սմբատյան/:
7. «Մանկապարտեզի վաղ հասակի առաջին և երկրորդ խմբերի (կյանքի առաջին և երկրորդ տարի) կրթական համալիր ծրագիր» - Երևան 2012թ. /Ս. Նովհաննիսյան, Ս. Մարության/:
8. ՆՏ կառավարության որոշումը նախադարոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը հաստատելու մասին, <https://lib.amedu.am/files/resource/files/2022-02-24/9368835223ec846646891.pdf>, րնդ. 13.05.2021